

Polisutbildningen vid Umeå universitet
Moment 4:3, Fördjupningsarbete
Vårterminen, 2007
Rapport nr. 397

Särskilda beredskapspolisen

Daniel Johansson
Andreas Berglind

Abstract

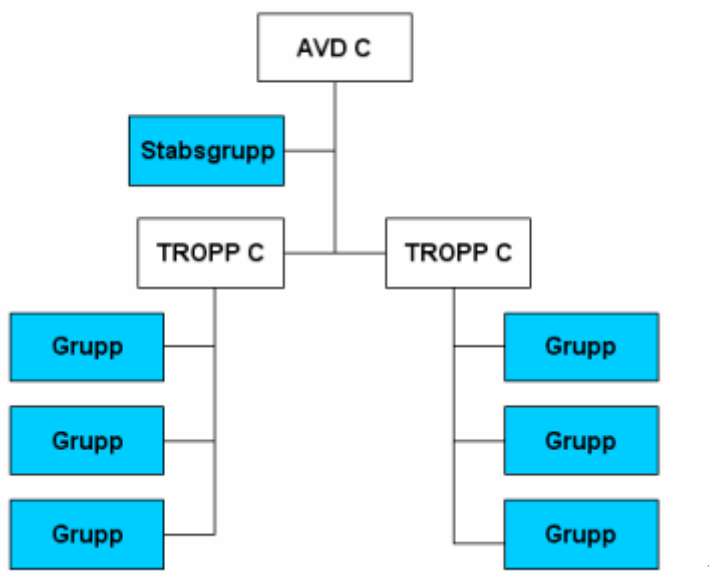
1996 beslutade riksdagen att utöka beredskapspolisorganisationen med en ”särskild beredskapspolis”. Denna skulle ha bättre utbildning och utrustning än den tidigare beredskapspolisen och även kunna användas till polisiära uppgifter i fredstid. Sedan 1 januari 2002 finns därför 1500 särskilda beredskapspoliser utbildade och placerade vid polismyndigheterna runt om i Sverige. Särskilda beredskapspolisens uppgifter är att delta i polisverksamhet som syftar till befolkningsskydd och räddningstjänst. Även då samhället har utsatts för eller riskerar att utsättas för särskilt svåra och påfrestande situationer från ordnings- och säkerhetssynpunkt, samt till andra lämpliga polisuppgifter kan de kallas in. Vårt arbete syftar till att beskriva de krav som ställs på färdiga särskilda beredskapspoliser samt den utbildning personalen inom särskilda beredskapspolisens tillhandahåller. Vi har också behandlat deras befogenheter, samt den lagstiftning som reglerar nyttjandet av särskilda beredskapspolisen. I dagsläget ligger beslutet om användningen av särskilda beredskapspolisen på Regeringen, en önskan RPS har är att beslutet ska vara deras att fatta. Om så skulle bli fallet kan det bli så att särskilda beredskapspolisen kommer att användas mer frekvent än vad den gör i dagsläget. Kommer då den utbildning den särskilda beredskapspolisen får idag räcka för det mer frekventa användandet? Vi anser att den utbildning som bedrivs i dagsläget räcker för att den särskilda beredskapspolisen ska kunna klara de krav som ställs just nu. Men skulle den särskilda beredskapspolisen användas mer frekvent krävs enligt vår mening en utökad utbildning.

Innehållsförteckning

1	<i>Inledning</i>	1
1.1	Om särskilda beredskapspolisen	2
1.2	Användandet av särskilda beredskapspolisen	3
1.3	Antagningskrav	4
1.4	Utbildningsplan Grundutbildning för totalförvarspliktig personal	5
1.5	Detaljerad beskrivning av kursplanen	6
1.6	Ämnesbeskrivningar	6
1.6.1	Polisjuridik	6
1.6.2	Vapentjänst	6
1.6.3	CBRN (Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear)	7
1.6.4	Självskydd	7
1.6.5	Ingripande mot folkmassa	7
1.6.6	Expanderbar batong	8
1.6.7	Omhändertagande av skadad	8
1.6.8	Efterforskning av försvunnen person	9
1.6.9	Trafik	9
1.6.10	Sambandsutbildning	10
1.7	Repetitionsutbildning	10
1.8	Syfte	10
1.9	Frågeställningar	11
1.10	Avgränsningar	11
1.11	Tillvägagångssätt	11
2	<i>Lagar och Förordningar</i>	12
3	<i>Intervju</i>	13
3.1.1	Roger Backlin, Västernorrland	13
3.1.2	Torbjörn Cajonberg, Västernorrland	14
3.1.3	Jörgen Björk, Kronoberg	15
3.1.4	Michael Berggren, Västernorrland	16
3.2	Kritisk granskning av resultatet	18
4	<i>Diskussion</i>	18
	<i>Referenser</i>	22

1 Inledning

Idag finns det ca 1500 särskilda beredskapspoliser i Sverige, dessa tillhör polismyndigheter runt om i landet. De som rekryteras till särskilda beredskapspolisen idag är personer som genomgått värnpliktstjänstgöringen med goda betyg och under personliga intervjuer bedömts som lämpliga. Särskilda beredskapspolisen är indelad i avdelningar, varje polismyndighet har minst en avdelning. Varje avdelning är indelad i grupper, vilket innefattar ca åtta personer.

Alla chefsbefattningar innehas av erfarna yrkespoliser som har erfarenhet av arbetsledning eller utbildning i form av ledarskapsutbildning eller polisinsatschefsutbildning. En särskild beredskapspolis ska efter genomförd utbildning, under ledning av befäl, arbeta i grupp, och kunna genomföra insatser med utgångspunkt från särskilda beredskapspolisens uppgifter, i särskilda händelser och under svåra påfrestningar. Under 19 dagars utbildning skall de nyrekryterade deltagarna ha fått kännedom i följande ämnen: polisjuridik, vapentjänst, självskydd, omhändertagande enligt L-ABCDE, CBRN (syrgasmask), batonganvändning, ingripande mot folksamling, eftersök av försvunnen person samt trafik.

¹ <http://www.beredskapspolisen.org>, (070329)

1.1 Om särskilda beredskapspolisen

Särskilda beredskapspolisen är för många ett okänt begrepp som ofta förknippas med någon form av insatsenhet, liknande Nationella insatsstyrkan. Detta är dock helt fel, särskilda beredskapspolisen är tänkta att användas som en förstärkning till både polis och räddningstjänst, när den ordinarie personalstyrkan inte räcker till vid större katastrofer eller andra särskilda händelser.

När vi satte oss in i ämnet särskilda beredskapspolisen fann vi att det finns ett högt krav på dessa särskilda beredskapspoliser gällande kunskap efter den 19 dagar långa utbildningen. Dessa särskilda beredskapspoliser är tänkta att användas som en förstärkning till den ordinarie polisstyrkan, detta innebär att de i stora drag ska ha samma kunskap som en polis som genomgått polisutbildning.

Särskilda beredskapspolisen hör organisatoriskt till Rikspolisstyrelsen, men det är medel ur den civila delen av totalförsvaret dvs. KBM (Krisberedskaps myndigheten) som finansierar den särskilda beredskapspolisens utbildning och fortbildning. Även särskilda beredskapspolisens ledarskapsutbildning betalas av dessa pengar.

Särskilda beredskapspoliser är totalförsvarspliktiga som tjänstgör i det civila försvaret med civilplikt. Gruppen kan tjänstgöra vid polismyndigheter under höjd beredskap eller då regeringen har beslutat om tjänstgöring enligt 4 kap. 8 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. När polisen ska rekrytera nya särskilda beredskapspoliser ansöker varje polismyndighet om hur många särskilda beredskapspoliser de behöver till länet. Rikspolisstyrelsen begär listor, länsvis, från Pliktverket och kallar därefter intresserade till informationsmöte. Den särskilda beredskapspolisen består av 32 avdelningar och finns spridd över nästan hela landet, Gotland har inga och storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö har flera avdelningar. En avdelning leds av en avdelningschef, en biträdande avdelningschef och ett antal gruppchefer. Samtliga dessa är erfarna poliser. Möjligheten för de särskilda beredskapspoliserna att tjänstgöra vid andra tillfällen än vid höjd beredskap, regleras av Beredskapspolisförordningen, 1986:616, och kräver ett särskilt avtal. Beslut om i anspråkstagande fattas av regeringen.

1.2 Användandet av särskilda beredskapspolisen

Särskilda beredskapspolisen är som det framgår av förordningen om beredskapspolis avsedda att användas under höjd beredskap eller då regeringen beslutar om tjänstgöring enligt 4 kap 8 § lagen om totalförsvarsplikt (1994:1809). Särskilda beredskapspolisens huvudsakliga uppgift ska då vara sådan polisverksamhet som anknyter till befolkningsskydd och räddningstjänst, men de får också tas i tjänst för andra polisiära uppgifter som är lämpliga. Särskilda beredskapspoliser får också tas i anspråk då samhället utsatts för eller riskerar att utsättas för särskilt svåra och påfrestande situationer från ordnings- och säkerhetssynpunkt², detta under förutsättning att dessa beredskapspolismän ingått avtal med Rikspolisstyrelsen om sådan tjänstgöring. Beslutet skall tas av Regeringen på begäran av Rikspolisstyrelsen.

Höjd beredskap som nämns som ett av kriterierna 1 § första stycket förordningen om beredskapspolisen, innebär antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Om Sverige är i krig råder högsta beredskap. Är Sverige i krigsfara eller råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara får regeringen besluta om höjd beredskap.³

Det huvudsakliga rekvisit som anges i 1 § andra stycket förordningen om beredskapspolisen är att samhället utsatts för eller riskerar att utsättas för särskilt svåra och påfrestande situationer från ordnings- och säkerhetssynpunkt. Detta begrepp avser att täcka det tidigare begreppet svårare påfrestning för samhället i fredstid. Svårare påfrestning för samhället i fredstid definieras närmare i propositionen Beredskapen vid svårare påfrestning i fred (1996/97:11). Där beskrivs en sådan situation som följande:

- avviker från det som betraktas som normalt,
- uppstår hastigt, mer eller mindre oväntat och utan förvarning,
- hotar grundläggande värden och

² <http://www.polisen.se>, 2007-03-29, Beredskapspolisens uppgift

³ Gunnmo, G. (2005, Mars). Utökad användning av beredskapspolisen s 21. [www dokument]

- kräver snabba beslut och nödvändiggör koordinerad och koncentrerad insats av flera instanser.⁴

Att särskilda beredskapspolisen ska kunna användas enligt 1 § andra stycket kräver således att samhället utsatts för eller riskerar att utsättas för särskilt svåra och påfrestande situationer från ordnings- och säkerhetssynpunkt. En sådan situation kan exempelvis vara katastrofartade olyckor, naturkatastrofer, tekniska fel i viktig utrustning, sabotage, allvarlig smitta, terrorism eller omfattande tillströmning av flyktingar.⁵

När särskilda beredskapspolisen används av en polismyndighet är de inkallade för att sköta om en specifik uppgift, detta innebär dock inte att det går att förutse alla situationer de kan tänkas hamna i. I förordningen om beredskapspolisen 1 § tredje stycket framgår att vad som i lag eller annan författning är föreskrivet om polismän gäller i tillämpliga delar även beredskapspolismännen.⁶ Detta innebär inte bara att dessa beredskapspoliser har samma befogenheter som övriga poliser, utan också att de har samma skyldigheter som en polis. Att de har samma skyldigheter som en polis är det som gör att kraven på dessa särskilda beredskapspoliser är ganska höga, då en polis har relativt långt sträckta skyldigheter. Att de har samma skyldigheter som en polis innebär bl.a. att de är skyldiga att rapportera brott till sin förman och att de är skyldiga att ingripa i situationer då t.ex. ordningen störs. Detta kan innebära att de särskilda beredskapspoliser som blivit inkallade för att utföra en specifik arbetsuppgift snabbt och oförberett hamnar i en situation som de enligt polislagen är skyldiga att ingripa i.

1.3 Antagningskrav

För att bli uttagen som särskild beredskapspolis krävs god fysik och höga betyg från militärtjänstgöringen. För att bli särskild beredskapspolis bör personen vara mellan 30 och 35 år. Betygskraven från militärtjänstgöringen är minst 10 i ordning, 7 i soldategenskap och 7 i lämplighet. Dessutom görs en lämplighetskontroll i form av

⁴ Se prop. 1996/97:11, s. 19.

⁵ Se prop. 1996/97:11, s 12.

⁶ Förordning om beredskapspolisen (1986:616) 1 § tredje stycket.

personliga intervjuer⁷. På polismyndigheterna görs också kontroller i form av slagningar i register och samtal med referenser.

1.4 Utbildningsplan Grundutbildning för totalförsvarspliktig personal

”Beredskapspolis ska efter genomförd utbildning, under ledning av befäl, arbeta i grupp, och kunna genomföra insatser med utgångspunkt från beredskapspolisens uppgifter, i särskilda händelser och under svåra påfrestningar”⁸.

För att uppnå det ovan nämnda har det lagts upp en utbildningsplan av RPS(Rikspolisstyrelsen). Denna utbildningsplan är för utbildning av totalförsvarspliktig personal som uttagits för att fullgöra civilplikt som beredskapspolis. Omfattningen av utbildningen är 19 dagar, 120 timmar, och under dessa dagar ska den blivande särskilda beredskapspolisen lära sig:

- Polisjuridik
- Vapentjänst
- Taktik
- Omhändertagande enligt L-ABCDE
- CBRN (Gasmask)
- Lag om skydd mot olyckor
- Svåra påfrestningar

Utbildningen bedrivs i form av lärarledda lektioner, föreläsningar, färdighetsträning och praktiska tillämpningsövningar. För att kunna kontrollera kunskapen hos den personal som utbildas använder man sig av skriftliga och praktiska kontroller samt uppföljning och utvärdering.

Platsen för utbildningen sker hos Försvarsmaktens utbildningsförband eller motsvarande men det är Polishögskolan som har utbildningsansvaret, som även

⁷ <http://www.polisen.se>, 2007-03-29, Antagningskrav

⁸ Utbildningsplan 2007, RPS

utser en kurschef. Utbildningsledare är poliskommissarie Peter Nyström, Rikspolisstyrelsens polisavdelning.

Denna utbildningsplan är en ny utbildningsplan som fastställdes den 15 jan 07 av RPS.

1.5 Detaljerad beskrivning av kursplanen

En närmare beskrivning av kursplanen förtydligar vad den särskilda beredskapspolisen studerar under sin utbildning och vilka kunskaper denne ska besitta efter genomförd utbildning.

Kursplanen är upprättad med stöd av utbildningsplan för totalförsvarspliktiga vid den särskilda beredskapspolisen. Kursplanen omfattar 120 timmar.

1.6 Ämnesbeskrivningar

1.6.1 Polisjuridik

Deltagarna ska ha kännedom om de författningar som styr polisarbetet, känna till och förstå innebörden av vår grundlag. De ska även kunna tillämpa delar av Polislagen, Brottsbalkens bestämmelser om nödvärn och laga befogenheter, samt Rättegångsbalkens bestämmelser om tvångsmedel.

Undervisningen bedrivs i form av lärarledda lektioner, föreläsningar, grupparbeten, problemlösningar, färdighetsträning, praktiska tillämpningsövningar. Som hjälpmedel och litteratur används kompendiet för "Särskilda Beredskapspolisen".

Momentet avslutas med ett skriftligt kunskapsprov.

1.6.2 Vapentjänst

Deltagarna ska lära sig att förstå och kunna tillämpa de regler som reglerar rätten att bära och bruka vapen, samt lära sig att känna till gällande säkerhetsföreskrifter. De ska också få förståelse för vad mental förberedelse kan ha för positiv inverkan vid vapenhantering.

Undervisningen leds av instruktörer som undervisar under både teoretiska och praktiska lektioner. De teoretiska lektionerna består av genomgång av de regler, vapen och säkerhetsbestämmelser som finns. Som hjälpmedel och litteratur används kompendiet för "Särskilda Beredskapspolisen", "Kungörelse (1969:84) om användande av skjutvapen i polistjänsten" och "FAP 104-2".

Utbildningen avslutas med ett skriftligt och ett praktiskt kompetensprov.

1.6.3 CBRN (Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear)

Deltagarna ska lära sig vad som menas med en CBRN-händelse och hur de ska använda sin skyddsutrustning i en sådan situation. De ska lära sig hur skyddsmask m 90 med filter fungerar och vad den skyddar emot, veta vad zonindelning av misstänkt eller smittat område innebär, samt göra täthetsprov med skyddsmask och med tät klädsel.

Undervisningen är i form av lektioner, förevisning och färdighetsträning som leds av instruktörer.

Utbildningen avslutas med utrustningskännedom samt ett täthetsprov.

1.6.4 Självskydd

Deltagarna ska få utbildning i de grundläggande grepp och olika tekniker som krävs för att kunna fullgöra tilldelad uppgift och för att skydda sig själv. De får utbildning i att använda handfängsel, skyddsvisitera, avvisitera, samt att hantera besvärliga personer vid insättning och uttagande ur fordon.

Lektionerna leds av instruktörer och de består av teoretisk och praktisk inläring. De teoretiska består av genomgång av regler och säkerhetsbestämmelser, de praktiska av användandet av hjälpmedel och färdighetsträning.

1.6.5 Ingripande mot folkmassa

Deltagarna ska utbildas i att ledas av ett befäl och tillämpa taktiska principer och formationer samt få kännedom om författningsmässiga grunder. För att kunna ledas av ett befäl krävs att deltagarna lär sig tillämplig av ordergivning och kommandon.

Deltagarna ska i samband med hastigt uppkommen situation, tillsammans med sin grupp eller motsvarande, kunna fullfölja sitt tilldelade uppdrag och samtidigt skapa skydd åt sig själva, detta i avvaktan på särskilt utbildad polispersonal.

Lektionerna är instruktörsledda i både teoretisk och praktisk form. Teorin består av genomgång av regler hjälpmedel och säkerhetsbestämmelser, den praktiska av formeringsträning och färdighetsträning. Som hjälpmedel och litteratur används kompendiet för "Särskilda Beredskapspolisen".

Utbildningen avslutas med en tillämpningsövning.

1.6.6 Expanderbar batong

Deltagarna ska få kunskap om de regler som styr möjligheten att använda expanderbar batong. Undervisningen leds av en instruktör och görs i form av träning och övning. Till den teoretiska delen har de kompendiet för "Särskilda Beredskapspolisen" och kompendiet "Expanderbar batong, PHS 2000".

Utbildningen avslutas med en skriftligt och en praktisk examination.

1.6.7 Omhändertagande av skadad

Deltagarna utbildas i att ta hand om skadade personer enligt L-ABCDE konceptet.

L - (livsfarligt läge)

A - (fri luftväg och manuell fixering av halsryggen)

B - (andning)

C - (cirkulation och blödning)

D - (medvetandegrad, rörelseförmåga och känsl)

E - (exponera och skydda mot omgivningen).

De lär sig att använda innehållet i gruppens sjukvårdsväska samt den utrustning som i övrigt finns i avdelningen. Utbildningen genomförs i form av instruktörsledd lektion, förevisning samt grupparbete.

1.6.8 Efterforskning av försvunnen person

Deltagarna utbildas i att avläsa och följa karta och kompass samt att kunna ange positioner i x och y koordinater. Deltagarna ska få kännedom om Lagen om skydd mot olyckor⁹ och hur den kan användas i eftersök av försvunna personer. De ska även få kännedom om olika metoder och resurser och hur de används enligt MSO-metoden (Managing Search Operations). Varje grupp ska under ledning av befäl vid ett patrullsök hitta 7 av 10 i förväg utlagda föremål.

Undervisningen är instruktörsledd i form av lektioner och praktisk tillämpning. Den praktiska tillämpningen går ut på att öva i fingerade insatser, komplett med ledningsplats och samband. Efter övningen utvärderas enhetens arbete.

Till hjälp och litteratur används kompendiet för ”Särskilda Beredskapspolisen”, RPS-skrift ”Dement medmänniska” samt RPS-skrift ”Försvunnen Person”.

1.6.9 Trafik

Deltagarna ska under utbildningen lära sig under ledning av befäl utföra trafikreglering och genomföra trafikkontroll. Detta innefattar dirigering av trafik med säkra och tydliga tecken, genomföra utandningsprov med hjälp av alcometer, samt vid trafikkontroller uppträda på ett taktiskt riktigt och säkert sätt.

Lektionerna består av förevisning och övning av polismans tecken samt av teoretisk genomgång av utrustning.

Utbildningen avslutas med trafikkontroll med utandningsprov i olika miljöer.

⁹ Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

1.6.10 Sambandsutbildning

Deltagarna ska lära sig att verka i en polisinsats ur ett sambandsperspektiv. Sambandsnät ska upprätthållas och säkerhetsställas oavsett tillgång till elektricitet eller fast telefoni.

Deltagarna ska lära sig att upprätthålla samband inom gruppen och mot närmsta befäl.

Undervisningen sker i form av instruktörledda lektioner och färdighetsträning. Som hjälpmedel och litteratur används ett häfte framtaget av poliskommissarie Ola Siljedahl, RPS.

1.7 Repetitionsutbildning

Vartannat år genomgår poliser och civilpliktig personal som genomgått grundutbildningen för särskilda beredskapspolisen en repetitionsutbildning på fem dagar. Dvs. för civilpliktig personal som rekryterats och skrivits inför tjänstgöring och krigsplacerats som beredskapspoliser i Polismyndighetens organisation för den särskilda beredskapspolisen. Kallelse av civilpliktig till repetitionsutbildning sker genom Totalförsvarets Pliktverk efter erhållet inkallelseunderlag från Polismyndighet.

Syftet med denna utbildning är att bibehålla och utöka de kunskaper som de har fått under grundutbildningen. Varje repetitionsutbildning berör vissa specifika delar av grundutbildningen.

1.8 Syfte

I denna rapport hoppas vi på att kunna förtydliggöra vilka krav som ställs på den särskilda beredskapspolisen och om de uppfylls av den utbildning samt vidareutbildning som de får. Vi vill inte bara bygga denna rapport på endast vad litteratur och vad Rikspolisstyrelsen har att ge utan även gå till vad den enskilda särskilda beredskapspolismannen har att säga.

1.9 Frågeställningar

- ✓ Vilka krav ställs på särskilda beredskapspoliser och hur överrensstämmer utbildningen med dessa?
- ✓ Vilka erfarenheter finns det inom personalen i särskilda beredskapspolisen angående de krav som ställs och den utbildningen de får?
- ✓ Går det att förbättra utbildningen, i så fall hur?

1.10 Avgränsningar

I detta arbete avgränsar vi oss till att enbart behandla de civilpliktiga inom särskilda beredskapspolisen. Vi kommer inte att undersöka förhållandena inom den allmänna beredskapspolisen. I övrigt kommer vi att avgränsa oss till att behandla våra frågeställningar.

1.11 Tillvägagångssätt

Vi kommer att utföra fyra intervjuer med olika civilpliktiga särskilda beredskapspoliser. Tre av dem ingår i särskilda beredskapspolisen i Västernorrland och en av dem ingår i avdelningen i Kronobergslän. Vi valde att göra en kvalitativ studie framför att göra en kvantitativ på grund av att vi ansåg att deras personliga reaktioner på frågorna skulle vara väldigt värdefulla. Hade vi valt att göra kvantitativ studie hade vi inte fått lika fördjupade svar. Att tre av de personer vi kommer att intervjua kommer från samma avdelning kan påverka vårt resultat, men vi kommer under intervjuerna verkligen att trycka på att vi är intresserade av deras personliga åsikter och inte deras avdelnings åsikter.

2 Lagar och Förordningar

Lagar och förordningar som i dagsläget reglerar användandet av särskilda beredskapspolisen:

Förordningen om beredskapspolisen (1986:616)

1 § Under höjd beredskap eller då regeringen har beslutat om tjänstgöring enligt 4 kap. 8 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt skall beredskapspolismän finnas vid polismyndigheterna. Beredskapspolismännens huvudsakliga uppgift är att delta i sådan polisverksamhet som har anknytning till befolkningsskydd och räddningstjänst, men de får tas i anspråk även för andra lämpliga polisuppgifter.

Då samhället har utsatts för eller riskerar att utsättas för särskilt svåra och påfrestande situationer från ordnings- och säkerhetssynpunkt får det vid polismyndigheterna finnas beredskapspolismän, under förutsättning av att dessa ingått avtal med Rikspolisstyrelsen om sådan tjänstgöring. Regeringen beslutar efter framställning från Rikspolisstyrelsen om när sådana beredskapspolismän får tas i anspråk.

Vad som i lag eller annan författning är föreskrivet om polismän gäller i tillämpliga delar även beredskapspolismännen. Förordning (1999:726).

Lagen om totalförsvarsplikt (1994:1809)

7 § Totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats enligt denna lag är skyldiga att fullgöra krigstjänstgöring under höjd beredskap.

8 § Om det i annat fall än som avses i 7 § behövs för Sveriges försvarsberedskap, får regeringen föreskriva att totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats enligt denna lag skall fullgöra beredskapstjänstgöring.

3 Intervju

3.1.1 Roger Backlin, Västernorrland

Roger har i 20 år arbetat som ordningsvakt och även som väktare och för tillfället arbetar han som arrestvakt. Värnplikten gjorde han på I 5 som fältjägare. Han har varit i särskilda beredskapspolisen i 6 år och genomgått 2 st repetitionsutbildningar.

Roger berättar att han tycker att utbildningen är bra, bra instruktörer som går in för uppgiften som i sin tur gjorde att det blev lätt att lära sig, samt att utbildningen är spännande och intressant. Roger tycker att det fungerar bra att arbeta tillsammans med poliser. Han har en synpunkt på utbildningen och det är att repetitionsutbildningen borde ligga tätare, dvs. kortare intervall mellan utbildningstillfällena. Han tycker att det är lätt att juridiken ”faller bort” eftersom den inte tillämpas så ofta. Roger får ändå mycket ”gratis” i och med att han arbetar som väktare, ordningsvakt och arrestvakt och får tillämpa viss lagstiftning i sitt ordinarie arbete. Han tror att det är svårare för dem som inte håller på med den sortens lagstiftning i sina ordinarie arbeten.

Roger berättar att under utbildningen styrs de alltid av en gruppchef, dvs. en polisman, som går igenom den uppgift de har framför sig. Efter att gruppchefen har gått igenom uppgiften försöker de lösa den på bästa sätt och om de får problem kan de alltid gå tillbaka till gruppchefen för rådgivning. De arbetar relativt fritt, men inom ramen för deras tilldelade arbetsuppgift.

Roger tror att användningsområdet för särskilda beredskapspolisen är stort, mycket för att det finns en bred kunskap inom avdelningen i och med att det finns många olika yrkesbakgrunder och erfarenheter.

På frågan vilka befogenheter och skyldigheter de civilpliktiga i särskilda beredskapspolisen har svarar Roger att de har samma som en ”vanlig” polis när de arbetar.

Roger säger att han känner sig tillräckligt utbildad för att sättas i skarp tjänst men understryker att oftare repetitionsutbildning hade förstärkt den känslan.

3.1.2 Torbjörn Cajonberg, Västernorrland

Torbjörn arbetar som byggnadsplåtslagare sedan 25 år tillbaka, har aldrig tidigare arbetat med något som liknar polisarbete. Värnplikten gjorde kan som skyttesoldat. Han har varit i särskilda beredskapspolisen i 6 år och varit med på 2 st repetitionsutbildningar. Torbjörn berättar att den första utbildningen dvs. grundutbildningen var lite för militärisk men ändå bra, repetitionsutbildningarna tycker han har varit bra. Utbildningsdagarna är innehållsrika och seriöst upplagda som kräver både mental och fysisk ansträngning, vilket Torbjörn tycker är positivt, ”det ska inte vara någon lek” som han uttrycker sig. Det finns många väldigt engagerade människor inom särskilda beredskapspolisen berättar Torbjörn.

Egna initiativ är det mycket lite av under utbildningen, allt är toppstyrt och de civilpliktiga gör det gruppchefen beslutar. Visserligen får gruppen lösa uppgifterna fritt, men det är alltid inom rimliga gränser. Torbjörn berättar att det är lite som i det militära, som för han är lite ovan. Han tycker att det militäriska ibland gör att det blir svårt att se helheten i uppgiften.

Under ”case”-övningar brukar däremot gruppcheferna ha en passiv roll och är mer som stöd och för rådgivning, Torbjörn berättar även att det är lätt att kommunicera med gruppcheferna gällande funderingar, upplägg och kritik.

Torbjörn tycker att utbildningen är bra och att man lär sig det som krävs för att bli en särskild beredskapspolis och allt vad det innebär. Men skulle man ändra på något så tycker han att det skulle vara mer ”lag och rätt” på schemat och kanske att repetitionsutbildningen genomfördes lite oftare.

På frågan om vad han tror att särskilda beredskapspolisen har för uppgifter svarar han att det är eftersök av försvunna personer, ordningshållning vid stora folksamlingar, bränder, trafik och katastrofer, dock ej vid demonstrationer.

På frågan om vilka befogenheter särskilda beredskapspolisen har, svarar han att när de är i tjänst har de samma befogenheter som en polisman.

Avslutningsvis påpekar Torbjörn att den särskilda beredskapspolisen borde provas och användas oftare.

3.1.3 Jörgen Björk, Kronoberg

Jörgen arbetar som VVS montör sedan 18 år tillbaka. Han har till skillnad från de flesta inom särskilda beredskapspolisen ingen tidigare bakgrund inom det militära. Sedan år 2000 har Jörgen varit med i särskilda beredskapspolisen. Han har genomgått fyra utbildningar varav tre av dem varit repetitionsutbildningar.

Jörgen berättar att grundutbildningen han gick år 2000 var väldigt militärisk. Han upplevde det som att RPS som ansvarade för utbildningen inte riktigt hade klart för sig hur utbildningen borde ha varit upplagd. Under repetitionsutbildningarna som han sedan gått tycker han att det varit mycket bättre. Han förklarar att det känns som att RPS har fått klart för sig hur och till vad särskilda beredskapspolisen ska utbildas. Inriktningen har under repetitionsutbildningarna varit mycket mer polisiär, inte alls lika militäriskt. Vidare berättar Jörgen att under utbildningarna är allt väldigt styrt, det finns väldigt små utrymmen för egna initiativ, de civilpliktiga får dock turas om att göra olika saker under övningarna. Han berättar också att utbildningarna strikt följer förbestämda utbildningsplaner. Under övningarna är de indelade i sina grupper, i Jörgens grupp är de åtta civilpliktiga och en polis. Vad det gäller de krav ställs på särskilda beredskapspolisen känner sig Jörgen väl förberedd, han tycker att utbildningen förberett honom väl. Jörgen berättar dock att han tillsammans flera andra civilpliktiga inom särskilda beredskapspolisen skulle önska att repetitionsutbildningarna var lagda med kortare intervall. Han beskriver att det kan vara svårt att komma ihåg allt vad han lärt sig när repetitionsutbildningarna är vartannat år.

Jörgen är en av de få särskilda beredskapspoliser som tagits ut i skarp tjänst, detta var under stormen Gudrun i Kronobergslän. Innan han och de andra som togs i tjänst började sin tjänstgöring fick de en snabb repetition på de lagstöd som de skulle komma att använda. När Jörgen var i skarp tjänst arbetade han tillsammans med en annan civilpliktig särskild beredskapspolis och en yrkespolis, de patrullerade i en vanlig radiobil i små byar runt om i länet.

På frågan vilka befogenheter Jörgen har när han är i tjänst svara han att han har en polismans befogenheter. Men han nämner bland annat att han som särskild

beredskapspolis inte har exakt alla befogenheter, han får bland annat inte utfärda ordningsböter.

Jörgen berättar att han under utbildningarna fått uppfattningen om att särskilda beredskapspolisen skulle användas vid större olyckor, naturkatastrofer och liknande händelser och då främst för att sköta avspärningar eller andra enklare uppgifter. Jörgen berättar vidare att under första utbildningen fick han uppfattningen att särskilda beredskapspolisen skulle sköta bevakningen av skyddsobjekt i samhället under krig eller då risk för krig förelåg.

3.1.4 Michael Berggren, Västernorrland

Michael är utbildad maskinförare och snickare, men arbetar som reklamfotograf sedan 1993. Michaels militära bakgrund är, att han gjort värnplikten på K4 i Arvidsjaur som gruppbefäl, han är också löjtnant inom hemvärnet. Tack vara denna militära bakgrund har Michael god utbildning inom ledarskap och stridskunskap.

Michael har varit med i särskilda beredskapspolisen sedan 1999 då han gick grundutbildningen, han har sedan gjort fyra repetitionsutbildningar. Michael tycker att grundutbildningen var bra, ”men det märktes att det skulle hända saker”. Under grundutbildningen var det mycket fokus på terroristbekämpning, bland annat tränade de inbrytningar och sådana saker. Trots att denna grundutbildning hade en antiterrorinriktning upplever Michael att den är bra att ha med sig, trots att inriktningen för särskilda beredskapspolisen nu blivit mer polisiär. Något han tyckte var mycket bra med grundutbildningen var ämnet ”polislära”. Läraren för detta ämne var en person som arbetade/arbetar på Polishögskolan i Stockholm, denna person tyckte Michael var mycket duktig på att göra ämnet intressant. Under repetitionsutbildningarna har som tidigare nämnts inriktningen för särskilda beredskapspolisen ändrats till att bli mer polisiär, denna förändring tycker Michael varit bra. Michael anser att utbildningen har följt utvecklingen. Han tycker att de krav som kan komma att ställas på honom inom särskilda beredskapspolisen bearbetas väl under utbildningarna. Michael berättar vidare att under utbildningarna ges de civilpliktiga stora möjligheter att ta egna initiativ för att lösa uppgifter de tilldelats, men allt sker med ett sunt förnuft och inom ramen för uppgiften. Trots att de civilpliktiga har möjligheten att ta egna initiativ finns alltid gruppchefen nära

tillhands för att bistå med råd och vägledning. Om gruppen skulle hamna i en situation där det måste fattas ett snabbt beslut skulle det naturligtvis vara den mest erfarna som tar det beslutet. Michael är imponerad av att gruppen han ingår i fungerar så pass bra som den gör trots att de inte samarbetar oftare än vid repetitionsutbildningarna som hålls vartannat år. Michael tror att detta beror mycket på det klimat som finns i gruppen. Det är högt i tak, alla vågar säga vad de tycker och tänker, alla lyssnar på varandra och cheferna är lyhörda för vad de civilpliktiga har för tankar och funderingar.

Michael har trots allt en del idéer om saker som skulle kunna göras för att utveckla utbildningen. Michael tycker bland annat att övningarna under utbildningarna skulle kunna vara mer tillämpade på den teori de har läst. Michael tror också att om repetitionsutbildningarna hålls oftare skulle det vara lättare att bibehålla de kunskaper de fått. En annan tanke Michael har för att effektivisera repetitionsutbildningen, är att de civilpliktiga skulle kunna få instuderingsfrågor att läsa på innan utbildningen, och när sedan utbildningen startar skulle de kunna göra ett kunskapsprov. Detta skulle resultera i att utbildningen kan fokusera mer på det praktiska istället för det teoretiska och på så sätt bli mer effektiv. Ett annat sätt kan vara att de civilpliktiga på egen hand håller sig uppdaterade inom de aktuella lagarna med mera. Michael känner att lagstöden de kan komma att tillämpa skulle behöva nötas varje år, inte vartannat. Om så var fallet tror Michael att särskilda beredskapspolisen snabbare skulle kunna rycka ut när det behövs. Michael upplever det som att under repetitionsutbildningarna ligger mycket fokus på nya saker, han tycker att lite mer fokus på att repetera det dom tidigare lärt sig skulle behövas. Detta skulle enligt Michael kunna förbättras om repetitionsutbildningarna hålls oftare, och då skulle varannan repetitionsutbildning kunna vara på ”hemmaplan”, kanske till och med under dagtid. På så sätt skulle det inte bli lika kostsamt.

Michael känner sig väl förberedd för att inkallas till skarp tjänst, han håller sig uppdaterad och i god form. Michael anser att det handlar mycket om att ha ett ”sunt förnuft” när en uppgift ska lösas.

På frågan vilka uppgifter särskilda beredskapspolisen har svarar Michael att de är till för bland annat skydda och serva allmänheten, det kan innebära t.ex. eftersök av

försvunnen person, evakuering, avspärrningar, ordningshållning vid större evenemang, men också andra lämpliga uppgifter.

Vad det gäller vilka befogenheter Michael har som särskild beredskapspolis, säger han att han i stort sett har samma som en polisman, om det skulle uppstå några problem finns alltid gruppchefen att tillgå.

3.2 Kritisk granskning av resultatet

Det som kan försvaga validiteten av resultatet vid dessa intervjuer är att de personer vi har intervjuat naturligtvis kan ha uppfattat våra frågor på olika sätt samt att vi kan ha tolkat deras svar på ett annat sätt än vad de avsåg. En ytterligare sak som kan påverka validiteten i vårt resultat är att tre av våra intervjupersoner tillhör samma avdelning inom särskilda beredskapspolisen, Västernorrland. Detta kan innebära att dessa personer färgats av varandras åsikter under tidigare utbildningstillfällen. Dessa tre som tillhör samma avdelning har då också genomgått samma utbildning vid samma tidpunkter med samma lärare, detta kan innebära att de har liknande åsikter om utbildningen.

4 Diskussion

I lagens mening ställs det stora krav på de civilpliktiga inom särskilda beredskapspolisen. I 1 § 3 stycket i förordningen om beredskapspolisen står det att en särskild beredskapspolis har samma befogenheter som en polisman, i tillämpliga delar. Detta innebär att alla bestämmelser som gäller polisman ska även gälla en särskild beredskapspolis. RPS har i sin tur bestämt på vilken nivå dom vill att den särskilda beredskapspolisen ska ligga på, detta genom att utveckla en utbildningsplan och ett arbetssätt. Denna utbildningsplan visar svart på vitt vad RPS vill att dessa ska ha för kunskaper. Vi upplever att RPS har avgränsat de civilpliktigas befogenheter och därav sänkt kraven utifrån lagens mening. De civilpliktiga har i grunden stora befogenheter men i och med den särskilda beredskapspolisens hierarkiska arbetssätt blir den civilpliktiges uppgift i stora drag

att lyda order från gruppchefen, som är en yrkespolis. Där av ligger inga ”tunga” beslut på den civilpliktige. Vi menar nu inte att den civilpliktige bara lyder order och inte har några som helst fria händer, de blir utbildade att ta egna initiativ och lösa problem men inom ramen för den tilldelade uppgiften.

Grundutbildningen för de civilpliktiga särskilda beredskapspoliserna ligger på 19 dagar och repetitionsutbildningen på 4 dagar vartannat år. Det tyckte vi vid första anblicken var mycket kort tid med tanke på de krav som ställs och vilka befogenheter de har. Men i takt med arbetets gång, intervjuer som gjorts och utbildningen studerats har våra åsikter ändrats. Med tanke på deras arbetssätt som de har med ordergivning från yrkespolis sänks kraven på den civilpliktige, denne agerar så gott som aldrig självständigt. Under utbildningen uppfattar vi det som att de civilpliktiga får lära sig att de alltid har gruppchefen att tillgå för att rådfråga, detta innebär att de civilpliktiga i stort sätt aldrig skulle ge sig in i en situation som de inte är säkra på hur de ska hantera.

I förordningen om beredskapspolis 1 § 3 stycket anges vilka befogenheter en beredskapspolis har.

Vad som i lag eller annan författning är föreskrivet om polismän gäller i tillämpliga delar även beredskapspolismännen.¹⁰

Av detta stycke framgår det som tidigare nämnt att en beredskapspolis har en yrkespolis befogenheter, men det framgår även att detta gäller i tillämpliga delar. Frågan blir då vad som menas med tillämpliga delar? Vi har försökt ta reda på detta, men det finns inget skrivet för att hjälpa oss tolka denna ordalydelse. Vi tog då kontakt med regeringskansliet i hopp om att där hitta en förklaring, där fick vi prata med den person som sades kunna hjälpa oss. Personen i fråga försökte under en hel dag att hitta svaret på vår fråga, men när denne återkom fick vi svaret att det inte fanns något skrivet för att hjälpa oss tolka ordalydelsen. Det enda svar personen kunde ge var dennes egen tolkning, tillämpliga delar syftar till att avgränsa beredskapspolisens befogenheter och skyldigheter till att gälla endast då de är i tjänst, inte som för en yrkespolis även då denne inte är i tjänst. Att inte ens

¹⁰ Förordning om beredskapspolis (1986:616) 1 § tredje stycket.

regeringskansliet kunde ge ett säkert svar på vår fråga gör det svårt att vara helt säker på vilka krav som ställs på en särskild beredskapspolis.

Varför det är så har vi inte grundligt undersökt men däremot kan vi spekulera. En förklaring till varför det inte finns någon skriftlig förklaring till ”*i tillämpliga delar*” kan vara en osäkerhet på vad den särskilda beredskapspolisens användningsområde slutgiltigt kommer att vara. Från att då beredskapspolisen bildades till dagens särskilda beredskapspolis har deras användningsområde förändrats, från att vara en mer militärisk grupp som skulle användas för antiterrorism och krig till att bli en mer polisiär grupp som mer och mer kommer att användas ute i samhället för polisiära ändamål.

Under intervjuerna har vi uppfattat det som att de civilpliktiga känner sig relativt väl förberedda att tas ut i tjänst. De civilpliktiga tycker att utbildningen de genomgår motsvarar de krav som ställs på dem. Den utbildning de civilpliktiga genomgår förbereder dem väl för ett arbetssätt som inte kommer att belasta dem till det yttersta juridiskt. Vi ser det som att de civilpliktiga har större befogenheter att lösa problem de ställs inför på eget initiativ, men på grund av det arbetssätt som de lär sig begränsas de till att i högre grad följa order. Att detta arbetssätt tillämpas ser vi som positivt, skulle de civilpliktiga tillämpa alla de befogenheter de egentligen har skulle de krävas en mycket mer omfattande utbildning. Att ha en sådan utbildning för dessa beredskapspoliser skulle vara oerhört tidskrävande och kostsamt för en resurs som i dagsläget används så sällan. Vi anser att en resurs som denna borde kunna användas mer frekvent som ett komplement till den ordinarie polisstyrkan, särskilda beredskapspolisen skulle enligt vår mening kunna användas i samband med större kommenderingar. Det skulle i sin tur innebära att de oftare skulle tvingas konfrontera de problem som är vanliga i samhället, automatiskt skulle det leda till att kraven på de civilpliktiga skulle öka. För att möta de högre kraven anser vi att RPS skulle behöva ge särskilda beredskapspolisen en grundligare utbildning än vad de får i dagsläget. Som det ser ut nu får dessa beredskapspoliser genomgå en repetitionsutbildning vartannat år, om det skulle bli så att särskilda beredskapspolisen nyttjades oftare, tycker vi att repetitionsutbildningarna ska hållas varje år.

De civilpliktiga vi intervjuat upplever att det kan vara svårt att komma ihåg de juridiska bestämmelser de lärt sig när det inte tillämpas mer än vartannat år under repetitionsutbildningarna. Den person vi intervjuat som arbetar som vakt tror att han har lite lättare att komma ihåg juridiken med tanke på att han arbetar med liknande arbetsuppgifter. Att hålla repetitionsutbildningar varje år skulle troligtvis hjälpa de civilpliktiga att bibehålla sina kunskaper som i sin tur skulle göra dem ännu mer förberedda för att bli inkallade i ett skarpt läge. Att ha repetitionsutbildning en gång varje år förstår också vi kan innebära problem, till exempel skulle det leda till högre kostnader och det skulle kunna uppstå svårigheter för de civilpliktiga att ta ledigt från deras arbeten. Trots detta tror vi att det skulle vara bra att göra. Att de civilpliktiga söker efter en extra repetitionsutbildning tyder inte på något som helst missnöje, utan istället på en iver att utbildas och utvecklas till en bra resurs till polisen, dvs. särskilda beredskapspoliser.

För att sammanfatta den rapport vi gjort; de krav som ställs just nu på den särskilda beredskapspolisen återspeglas av utbildningen, vilket leder till att de civilpliktiga känner sig väl förberedda att möta en skarp situation. De är tillfreds med utbildningen och söker endast efter små förändringar som bibehåller och utvecklar.

Referenser

Internetreferenser

<http://www.beredskapspolisen.org/allmant.html>, (070329)

<http://www.polisen.se/inter/nodeid=31232&pageversion=1.jsp>, (070329)
Beredskapspolisens uppgift.

<http://www.polisen.se/inter/nodeid=31230&pageversion=1.jsp>, 2007-03-29,
Antagningskrav

Tryckta referenser

Gunmo, G. (2005, Mars). Utökad användning av beredskapspolisen s 21.
[www dokument]
http://www.polisen.se/mediaarchive/4347/10413/24512/26920/utokad_anvandning_av_beredskapspolisen3.pdf

Lagar och propositioner

Proposition 1996/97:11 - Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred

Förordning om beredskapspolisen (1986:616) 1 § tredje stycket.

Rikspolisstyrelsen, 2007, Utbildningsplan för särskilda beredskapspolisen

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor